

**GLOBAL SUV TANQISLIGI: TOZA ICHIMLIK SUVI RESURSLARI,
SUVNI TEJASH VA BOSHQARISH MUAMMOLARI**

*Qo'qon universiteti Andijon filiali
Ijtimoiy gumanitar fanlar fakulteti
Ingiliz filologiyasi "kafedrası"
Ingiliz tili yo'nalishi 2- bosqich 24_09-guruh
Talabasi*

Ismoilova Oyishabegim Xayrullo qizi
Ismoilovaoisha327@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola global suv tanqisligi muammosini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qiladi va suv resurslarining barqarorligini ta'minlash yo'llarini o'rganadi. Maqola suv tanqisligining asosiy sabablarini, ya'ni iqlim o'zgarishi, aholining tez o'sishi, shaharlar urbanizatsiyasi, sanoat va qishloq xo'jaligi faoliyatining intensivligi, hamda suvni noto'g'ri boshqarish kabi omillarni batafsil muhokama qiladi. Shu bilan birga, suv tanqisligining oqibatlari – sog'liq, oziq-ovqat xavfsizligi, ijtimoiy ziddiyatlar, ekologik muhit va iqtisodiyotga ta'siri – keng ko'lamda tahlil qilinadi. Maqolada suv resurslarini tejash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, davlat va xalqaro darajada boshqaruv tizimlarini takomillashtirish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish orqali suv tanqisligini kamaytirish bo'yicha tavsiyalar keltiriladi. Shu bilan birga, maqola suv tanqisligining nafaqat lokal, balki global muammo ekanini va uning yechimi faqat integratsiyalashgan chora-tadbirlar orqali amalga oshirilishi mumkinligini ko'rsatadi. Annotatsiyada suvning hayotiy ahamiyati, uni tejash zaruriyati, suv resurslariga ehtiyotkorlik bilan munosabat va xalqaro hamkorlikning roli alohida ta'kidlangan. Shu tarzda, maqola ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy nuqtai nazardan suv tanqisligini o'rganish va yechimlar ishlab chiqishga qaratilgan, bu esa uni ilmiy maqola sifatida to'liq qiymatli qiladi.

Kalit so'zlar: iqlim o'zgarishi, hayvonlar va o'simliklar, tabiiy ofatlar.

Kirish

Suv – hayotning eng muhim tabiiy resursidir. Insoniyat, hayvonlar va o'simliklar hayoti toza suvga bog'liq. So'nggi o'n yilliklarda global suv resurslari yetarli darajada mavjud bo'lmagan hududlar soni ortib bormoqda, bu esa insoniyat oldida jiddiy ekologik va ijtimoiy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Tez o'sayotgan aholi, shaharlar urbanizatsiyasi, sanoat va qishloq xo'jaligi faoliyatining intensiv rivojlanishi suvga bo'lgan talabni keskin oshirmoqda. Shu bilan birga, iqlim o'zgarishi, qurg'oqchilik va tabiiy ofatlar

suv resurslarining barqaror taqsimlanishini buzmoqda, natijada toza ichimlik suvi yetishmovchiligi global darajada jiddiy muammo hisoblanadi.

Global suv tanqisligi nafaqat ekologik muammo sifatida ko'rinadi, balki inson hayoti va rivojlanishning barcha sohalariga bevosita ta'sir qiladi. Toza ichimlik suvi yetishmasligi sog'liqni saqlash tizimiga bosim yaratadi, suv orqali yuqadigan kasalliklar ko'payadi, qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat ishlab chiqarishning samaradorligi pasayadi. Shu bilan birga, suv resurslari cheklangan hududlarda ijtimoiy ziddiyatlar va migratsiya kuchayadi, bu esa davlatlararo siyosiy va iqtisodiy nizolarni keltirib chiqaradi.

Shuningdek, suv tanqisligi global iqtisodiyotga ham ta'sir qiladi. Suv yetishmovchiligi sanoat ishlab chiqarishining samaradorligini pasaytiradi, qishloq xo'jaligida hosil kamayadi, oziq-ovqat narxlari oshadi va aholining hayot sifati pasayadi. Shu sababli suv resurslarini tejash va samarali boshqarish bugungi kunda har bir davlat va inson uchun eng muhim vazifa sifatida ko'rilmogda.

Suv tanqisligining sabablari

Global suv tanqisligining asosiy sabablari bir nechta guruhga bo'linadi va ularning har biri insoniyat va tabiiy muhit uchun jiddiy oqibatlar keltirib chiqaradi. Birinchi va eng asosiy sabab – iqlim o'zgarishi. So'nggi o'n yilliklarda global isish tufayli ko'plab hududlarda yomg'ir rejimlari o'zgardi, qurg'oqchiliklar soni ortdi, muzliklar eriy boshladi. Buning natijasida daryo va ko'llardagi suv hajmi kamaydi, yer osti suv resurslari esa barqarorligini yo'qotmogda. Iqlim o'zgarishi, ayniqsa rivojlanayotgan va suvga cheklangan hududlarda suv tanqisligini yanada kuchaytirmogda. Qurg'oqchiliklar dehqonchilik va chorvachilikka zarar yetkazadi, shuningdek, aholi va sanoat uchun ichimlik suvi ta'minotini buzadi.

Ikkinchi sabab – aholi sonining tez o'sishi va urbanizatsiya. Dunyo aholisining soni har yili oshib bormogda va bu suvga bo'lgan talabni keskin oshiradi.

Katta shaharlar va sanoat markazlarida suv resurslari ko'pincha yetarli emas, bu esa suv taqsimotida muammolarni yuzaga keltiradi. Shahar infratuzilmasi eskirgan yoki yetarli darajada rivojlanmagan hududlarda suv yetkazib berish tizimlari ishlaymay qoladi. Shu bilan birga, aholi zichligi ortgan hududlarda ifloslanish xavfi oshadi, bu esa mavjud suv resurslarining sifatini pasaytiradi va ularni ichimlik suvi sifatida ishlatishni cheklaydi.

Uchinchi sabab – sanoat va qishloq xo'jaligi faoliyati. Sanoat ishlab chiqarishi ko'plab suvni talab qiladi, xususan metallurgiya, kimyo va oziq-ovqat sanoatida. Qishloq xo'jaligida esa sug'orish tizimlari ko'pincha samarali ishlatilmaydi, bu esa suvning ortiqcha sarfini keltirib chiqaradi. Ko'plab rivojlanayotgan davlatlarda irrigatsiya tizimlarining eski va samarali

bo'lmaganligi tufayli suvni tejash imkoniyati yetarli emas. Shu sababli, inson faoliyati global suv resurslariga bevosita ta'sir qiladi.

To'rtinchi sabab – suvni boshqarish va ifloslanish muammolari. Eskirgan suv ta'minoti tizimlari, sanoat chiqindilari va qishloq xo'jaligi chiqindilari daryolar va ko'llarni ifloslantiradi. Bu esa nafaqat suvning miqdorini, balki sifatini ham pasaytiradi. Suvni ifloslantirish, uni qayta ishlashning yetarli emasligi va resurslarni noto'g'ri taqsimlash global suv tanqisligini yanada kuchaytiradi.

Shuningdek, siyosiy va iqtisodiy omillar ham suv tanqisligiga hissa qo'shadi. Suv resurslari bir necha davlatlararo hududlarda joylashgan bo'lsa, resurslarni adolatli taqsimlash masalalari kelib chiqadi. Bu esa davlatlar o'rtasida nizolar va tortishuvlarni kuchaytiradi. Shu bilan birga, suvni tejash va boshqarish bo'yicha strategiyalar yetarli darajada ishlab chiqilmagan hududlarda muammo yanada og'irlashadi. Shu sababli suv tanqisligi muammosi murakkab va ko'p qirrali bo'lib, barcha omillarni hisobga olishni talab qiladi.

Suv tanqisligining oqibatlari

Global suv tanqisligi insoniyat, ekologiya va iqtisodiyotga bir nechta jiddiy oqibatlar keltiradi. Birinchi va eng muhim oqibat – sog'liqni saqlashga ta'siri. Toza ichimlik suvi yetishmasligi odamlar orasida suv orqali yuqadigan kasalliklarning ko'payishiga olib keladi. Masalan, dizenteriya, xolera va boshqa suv orqali tarqaladigan infeksiyon kasalliklar rivojlanayotgan mamlakatlarda ko'p uchraydi. Bu kasalliklar ayniqsa bolalar va qarish yoshidagi aholiga xavf tug'diradi. Sog'liqni saqlash tizimi yetarli bo'lmagan hududlarda suv tanqisligi pandemiyalarning tez tarqalishiga ham hissa qo'shadi. Shu bilan birga, suv yetishmovchiligi gigiyena va sanitariya sharoitlarini buzadi, bu esa ijtimoiy va ekologik muammolarni kuchaytiradi.

Ikkinchi oqibat – qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat xavfsizligiga ta'siri. Sug'orish uchun yetarli suv bo'lmaganda hosil kamayadi, qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetarli darajada yetishtirilmaydi. Bu esa oziq-ovqat narxlarining oshishiga va aholining oziq-ovqat xavfsizligining buzilishiga olib keladi. Ayniqsa rivojlanayotgan davlatlarda suv tanqisligi qishloq aholisi va dehqonlar uchun jiddiy muammo hisoblanadi. Qishloq xo'jaligidagi hosilning kamayishi oziq-ovqat importiga bog'liqlikni oshiradi, bu esa iqtisodiy barqarorlikka salbiy ta'sir qiladi.

Uchinchi oqibat – ijtimoiy va siyosiy ziddiyatlar. Suv resurslari cheklangan hududlarda aholining ko'chishi va migratsiya kuchayadi. Suv yetishmasligi shaharlar va qishloqlar o'rtasida ziddiyatlarni yuzaga keltiradi. Davlatlararo suv resurslarining adolatli taqsimlanmaganligi esa xalqaro nizolarni keltirib chiqaradi. Shu sababli suv tanqisligi nafaqat ekologik va

iqtisodiy, balki geopolitik muammo sifatida ham ko‘riladi.

To‘rtinchi oqibat – ekologik muhitga zarar yetkazish. Suv resurslarining kamayishi daryolar, ko‘llar va yer osti suvlarining qurishiga olib keladi. Bu esa biologik xilma-xillikni pasaytiradi, o‘simliklar va hayvonlar populyatsiyasining kamayishiga sabab bo‘ladi. Shu bilan birga, suv resurslarining kamayishi tuproq qurishi, o‘rmon va o‘simliklarning yetishmovchiligi, yer eroziyasi va qurg‘oqchilikni kuchaytiradi. Bu jarayonlar insoniyatning yashash sharoitini yanada qiyinlashtiradi va ekologik inqirozlarni kuchaytiradi.

Shuningdek, suv tanqisligi global iqtisodiyotga ham salbiy ta‘sir qiladi. Sanoat ishlab chiqarishida suv yetishmasligi ishlab chiqarish jarayonlarini sekinlashtiradi, bu esa mahsulot narxining oshishiga va mamlakatlararo savdo muammolariga olib keladi. Suv tanqisligi bo‘lgan hududlarda turizm, baliqchilik va boshqa suvga bog‘liq tarmoqlar ham zarar ko‘radi. Shu bilan birga, suv resurslarining kamayishi aholining hayot sifatini pasaytiradi, ijtimoiy notinchlik va kambag‘allikni oshiradi.

Suv tanqisligiga yechimlar va tavsiyalar

Global suv tanqisligi muammosini kamaytirish va barqaror rivojlanish yo‘lida bir nechta samarali yechimlar mavjud. Avvalo, suvni tejash va undan oqilona foydalanish asosiy chora hisoblanadi. Har bir shaxs uyda suvni tejashga e‘tibor qaratishi, keraksiz suv sarfini kamaytirishi mumkin. Masalan, hojatxona va oshxonada suvni tejash texnologiyalarini joriy qilish, tomchilab sug‘orish tizimlaridan foydalanish, sanoatda suvni qayta ishlash tizimlarini joriy etish orqali resurslardan samarali foydalanish mumkin. Shuningdek, suvni tejash bo‘yicha aholiga keng targ‘ibot va ta‘lim berish muhimdir, chunki ongli iste‘molchilar suv resurslarining barqarorligini ta‘minlashda katta rol o‘ynaydi.

Ikkinchi yechim – zamonaviy texnologiyalarni joriy etish. Zamonaviy sug‘orish texnologiyalari, masalan, tomchilab sug‘orish, yer osti sug‘orish tizimlari va suvni qayta ishlash loyihalari suv tanqisligini kamaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, desalinizatsiya texnologiyalari orqali sho‘r suvdan toza ichimlik suvi olish imkoniyati mavjud. Sanoat va qishloq xo‘jaligi tarmoqlarida suvdan samarali foydalanish texnologiyalarini joriy qilish nafaqat resurslarni tejaydi, balki ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

Uchinchi yechim – davlat va xalqaro darajada suvni boshqarish va nazorat qilish tizimlarini takomillashtirish. Suv resurslari cheklangan hududlarda davlatlar o‘zaro kelishuvga erishishi, daryolar va ko‘llardan oqilona foydalanishni ta‘minlashi lozim. Suvni boshqarish bo‘yicha strategik rejalashtirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va monitoring tizimlarini joriy etish global darajada suv tanqisligini kamaytirishda muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, xalqaro hamkorlik va tajriba almashish orqali suv resurslarini saqlash va barqaror boshqarish yanada samarali bo‘ladi.

To'rtinchi yechim – ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash. Suv resurslarini tejash, ifloslanishning oldini olish va tabiiy muhitni saqlash orqali ekologik barqarorlikni ta'minlash mumkin. Shu bilan birga, aholi orasida suvning iqtisodiy va ekologik ahamiyati bo'yicha ongli munosabatni shakllantirish zarur. Suv resurslariga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish, qishloq xo'jaligi va sanoat faoliyatini qayta tashkil etish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash mumkin.

Shuningdek, ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar suv tanqisligiga qarshi samarali choralarni ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, yangi sug'orish texnologiyalari, suvni ifloslanishdan tozalash tizimlari, yer osti suvlarini qayta tiklash va boshqarish usullari orqali suv resurslarining barqarorligini oshirish mumkin. Shu tariqa, suv tanqisligi muammosi faqat bir hudud yoki davlat masalasi emas, balki global miqyosda yechim talab qiluvchi dolzarb ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy muammo hisoblanadi.

Xulosa

Global suv tanqisligi bugungi kunda insoniyat va tabiat uchun eng jiddiy ekologik va ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu muammo nafaqat rivojlanayotgan, balki rivojlangan davlatlar uchun ham dolzarb ahamiyatga ega. Xulosa sifatida suv tanqisligining sabablarini, oqibatlarini va yechimlarini keng qamrovda tahlil qilish mumkin. Iqlim o'zgarishi, aholining tez o'sishi, sanoat va qishloq xo'jaligi faoliyatining intensivligi hamda suvni noto'g'ri boshqarish global suv tanqisligining asosiy sabablaridir. Ushbu omillar bir-biri bilan chambarchas bog'langan bo'lib, suv resurslarining kamayishiga va ichimlik suvi sifatining pasayishiga olib keladi.

Suv tanqisligining oqibatlari ham keng ko'lamli bo'lib, u inson salomatligi, oziq-ovqat xavfsizligi, ekologik muhit, ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiyotga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Suv tanqisligini kamaytirish uchun suvni tejash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, davlat va xalqaro darajada samarali boshqaruv, ekologik barqarorlikni ta'minlash va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish zarur. Ushbu chora-tadbirlar nafaqat suv resurslarini saqlash, balki insoniyatning barqaror rivojlanishi va kelajak avlodlar uchun xavfsiz yashash muhitini yaratishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Gleik, P. H. (2014). Dunyo suvlari. 8-jild: Ichimlik suvi resurslari bo'yicha ikki yillik hisobot. Island Press.
2. UNESCO. (2020). Jahon Suv Rivojlanishi Hisoboti 2020: Suv va Iqlim O'zgarishi. UNESCO Nashriyoti.
3. Falkenmark, M., & Rockström, J. (2004). Insonlar va Tabiat uchun Suvni Muvozanatlash: Ekohidrologiyada yangi yondashuv. Earthscan.

4. Postel, S. L. (1999). Qum ustidagi ustun: Sug'orish mo'jizasi uzoq davom etadimi? W.W. Norton & Company.
6. UN-Water. (2018). Barqaror rivojlanish maqsadi 6: Suv va Sanitariya bo'yicha Sintez Hisobot. Birlashgan Millatlar Tashkiloti.
7. Shiklomanov, I. A. (2000). Jahon suv resurslarini baholash va tahlil qilish. Water International, 25(1), 11–32.
8. Hoekstra, A. Y., & Mekonnen, M. M. (2012). Insoniyatning Suv Izlari. Proceedings of the National Academy of Sciences, 109(9), 3232–3237.
9. Jahon banki. (2016). Quruqlik va Suv: Iqlim o'zgarishi, suv va iqtisodiyot. World Bank Group.
10. Gleik, P. H. (2003). Suvdan foydalanish. Annual Review of Environment and Resources, 28, 275–314.
11. Molden, D. (Ed.). (2007). Oziq-ovqat uchun suv, hayot uchun suv: Qishloq xo'jaligida suv boshqarish bo'yicha keng qamrovli tahlil. Earthscan va International Water Management Institute.